

МОЗОЛЬ Н. І.,кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії держави
та права*(Національна академія
внутрішніх справ)*

УДК 351.74

**ДІЯЛЬНІСТЬ СПІВРОБІТНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

У статті проаналізовано сучасний стан розвитку національної поліції України в контексті розбудови інформаційного суспільства, окреслено напрями галузевого реформування.

Ключові слова: національна поліція України, інформаційне суспільство, громадянське суспільство.

В статье проанализировано современное состояние развития национальной полиции Украины в контексте развития информационного общества, определены направления отраслевого реформирования.

Ключевые слова: национальная полиция Украины, информационное общество, гражданское общество.

The article analyzes the current state of development the Ukrainian national police in the context of the development the information society, and specifies the directions for sectorial reform.

Key words: national police of Ukraine, information society, civil society.

Вступ. Сучасний стан розвитку суспільства в Україні характеризується зростанням ролі управління, ускладненням і розширенням його завдань у всіх сферах людської діяльності, які реалізуються на засадах інформаційно-методичного забезпечення. Інформаційно-комунікаційні технології стали одним із найважливіших факторів, що впливають на розвиток суспільства і визначають конкурентоспроможність національної економіки. Вони забезпечують створення, накопичення та поширення інформації, знань, досвіду і навичок, що лежать в основі нових технологій. В умовах входження України в світовий інформаційний простір і реформування усіх сфер життєдіяльності держави на правоохоронні органи покладається особлива відповідальність з укріплення правопорядку і законності, захисту і забезпечення прав і свобод громадян.

У вітчизняному правознавстві, теорії права виникла потреба узагальнити емпіричний матеріал і на цій основі розробити методологічні засади нового напрямку досліджень, предметом яких є специфіка діяльності співробітників Національної поліції України в умовах розбудови інформаційного суспільства.

Проблеми формування і розвитку суспільних відносин, зокрема в правоохоронній галузі, за умов утвердження інформаційного суспільства висвітлено в дослідженнях вітчизняних та іноземних вчених, зокрема: І. Арістової, Г. Аكوпова, О. Андрійко, С. Алексєєва, В. Авер'янова, Ю. Атаманова, О. Баранова, К. Белякова, Л. Бачила, В. Брижка, Ю. Бурила, П. Боровика, С. Бурлакова, С. Гуцу, О. Дзьобаня, В. Дроб'язка, О. Дорошенка, І. Жилиєва, Ю. Канигіна, Р. Калюжного, Т. Коваленко, І. Ковалья, О. Копана, О. Копиленка, В. Копилова, Б. Кормича, О. Литвиненко, В. Лопатіна, А. Марущака, О. Марценюка, А. Міндрул,

П. Мельника, Н. Мироненко, А. Новицького, Н. Нижник, В. Нежиборця, О. Олійника, О. Орлюк, О. Пастухова, В. Погорілка, В. Пилипчука, Л. Работягової, С. Ревуцького, Н. Савінової, В. Селіванова, О. Святоцького, О. Тверезенко, М. Швеця, А. Штефан, О. Штефан, В. Фурашева, М. Федотова, В. Цимбалюка.

Постановка завдання. Метою статті є визначення ефективних шляхів діяльності співробітників Національної поліції України в умовах розбудови інформаційного суспільства, що зумовлюється сучасними нагальними потребами розуміння, систематизації та вдосконалення суспільних процесів.

Результати дослідження. Інформаційне суспільство (англ. Information society) – це теоретична концепція постіндустріального суспільства, історична фаза можливого еволюційного розвитку цивілізації, в якій інформація і знання продукуються в єдиному інформаційному просторі.

За сучасних умов розвитку суспільства структуру та вектори його розвитку визначає технологія, яку розглядаємо як ключовий чинник впливу на інформаційне суспільство, зумовлюючи його зміни. Такі зміни впливають не лише на технології і принципи господарювання, а й стосуються світовідчуття людей, визначають стереотипи поведінки. В умовах нового суспільства традиційні цінності набувають нового значення, що визначаються змінами морального статусу особистості та механізмами регуляції її поведінки. Система установлених традиційних моральних цінностей зазнає радикальних змін. Соціальна стабільність, зокрема стабільність будь-яких міжособистісних відносин, втрачає своє значення. Так, на думку британського філософа і соціолога З. Баумана, «наша культура – перша в історії, яка не винагороджує довговічність і здатна розділити життя на низку епізодів, які проживають із наміром запобігти будь-яким довгостроковим наслідкам і ухилитися від жорстких зобов'язань, які б примусили нас прийняти ці наслідки» [1, с. 315].

Національна правоохоронна система потребує розробити системи національного законодавства у сфері відносин глобального інформаційного простору, яке має бути максимально гармонізованим із міжнародним законодавством, враховувати тенденції та напрями його розвитку. До них, зокрема, належать нормативно-правові акти, що встановлюють юридичний статус електронного документу, цифрового підпису, ЗМІ в інтернеті, які регулюють особливості авторського права, економічних взаємовідносин в умовах технологій мережі, які встановлюють відповідальність за комп'ютерні злочини тощо.

Окрім того, в Україні назріла нагальна потреба у глибокому реформуванні системи МВС, викликана перетворенням органів внутрішніх справ на політичний інструмент, зростанням недовіри громадян до діяльності міліції, масовою корупцією та бюрократизмом. Із 2014–2015 рр. в Україні почали втілюватися у життя концептуальні реформи в принципах і структурі діяльності органів і підрозділів Міністерства внутрішніх справ. Головною метою цих змін стала трансформація системи МВС України в правоохоронне відомство європейського зразка, провідним критерієм оцінки результативності роботи якого мають стати не статистичні показники, а дотримання основоположних прав і свобод людини і громадянина, ступінь їх захищеності [2, с. 34].

Загалом правоохоронна система активно реагує на зміни у сучасному суспільстві. Законодавство потрапляє під вплив процесів, породжених дією інформаційних і комунікативних технологій, та водночас є засобом регулювання суспільних відносин, що закономірно впливає на інформаційні процеси та на їх глобалізацію. Отже, складна природа права формує особливі вимоги до нормотворчості в умовах інформатизації.

Орієнтиром діяльності поліції України в умовах утвердження інформаційного суспільства є практика Європейського суду з прав людини та положення Європейського кодексу поліцейської етики. Сама по собі зміна термінів («міліція» – «поліція») не забезпечує якісних змін у діяльності правоохоронців. Тільки усвідомлення кожним із них того професійного обов'язку, що покладається на працівника оновленої поліцейської служби, мобілізуватиме як фізичні, так і духовні сили, набуті професійні знання з метою виконання високої місії стражу порядку в демократичній державі.

Варто зауважити, що система навчання поліції в країнах Шенгенської угоди має свої відмінності і може бути позначена відсутністю єдиного уніфікованого підходу через широкий спектр навчально-методичних концепцій. Зарубіжний досвід і передова практика в області правоохоронної освіти можуть стати ідеологічною платформою в процесі українських реформ. Однак надмірна увага та намагання перенесення на українські терени досвіду зарубіжних систем навчання і виховання працівників поліції не має достатньої аргументації, оскільки, як правило, не враховує національних особливостей, освітніх традицій та позитивних результатів у цій сфері. З огляду на це необхідно виважено поєднувати стандарти, закріплені у правових системах інших країн, із перевіреними практикою вітчизняними напрацюваннями в галузі освітнього процесу [3, с. 142].

У Законі «Про Національну поліцію» містяться концептуальні основи функціонування контрольно-репресивних вони трансформуються у сервісні. Основними завданнями органів Національної поліції України визначаються надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку; охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидія злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [4, с. 142].

Варто наголосити, що якість роботи правоохоронних органів залежить не стільки від їх назви, скільки від практики добору кадрів, організації їхньої роботи, матеріально-технічного забезпечення та комунікації поліцейських із суспільством [5]. Для суспільства важливо, щоб виконання поліцією своїх завдань відбувалося на етичних засадах і демократичних цінностях. Якщо поліція задовольняє ці вимоги, вона може розраховувати на довіру і співпрацю громадськості [6, с. 24].

В європейських країнах домінують стає тенденція інтеграції поліції в громадянське суспільство, наближення її до населення, трендом є гасло: «Діяльність поліції в інтересах громади» (community policing). Заради цього поліція наділяється статусом органу публічної служби, а не просто органу, відповідального за застосування закону.

Принцип законності вимагає від поліцейських беззаперечного підпорядкування виключно нормативним правилам, забезпечуючи тим самим об'єктивне, неупереджене виконання своїх обов'язків. Поряд із принципом дотримання прав громадян науковцями розглядаються такі принципи діяльності поліції: принципи гуманізму, поваги до особистості та її гідності, демократизму, справедливості, рівності.

Недостатнє наукове обґрунтування теоретичних засад правового регулювання інформаційних відносин вимагає розроблення питання інформації як об'єкту правового регулювання. На рівні суспільної свідомості гостро постає потреба в принципово нових професійно-особистісних якостях співробітників правоохоронних органів, у зміні професійної свідомості правоохоронців, в якій домінуватимуть прогресивні для сучасного суспільства морально-правові цінності та принципи – справедливість, гуманізм, патріотизм, законність, а визначальними мотивами будуть сумління, моральний обов'язок, відповідальність.

Співробітники національної поліції у своїй повсякденній діяльності покликані сприяти адаптації громадян до дотримання тих морально-правових норм, які встановлені в суспільстві. Це зумовлює необхідність звернення до знань у галузі моралі, що допоможуть у професійній діяльності більш точно орієнтуватися в обстановці, правильно кваліфікувати як власну поведінку, так і дії інших людей, розуміти систему їхньої мотивації. Значення моральних принципів зумовлено тим, що правові норми не можуть всебічно регулювати поведінку правоохоронця.

Кардинальне оновлення принципів поліцейської діяльності значною мірою має стосуватися її етичних засад, заснованих на публічному характері професійної діяльності та поведінки у побуті, особливих вимогах поведінки з іншими людьми.

Питання професійної етики працівників поліції нині ще залишається недостатньо впорядкованим. У цій галузі діють одночасно кілька актів різного рівня, норми яких част-

ково дублюються та взаємно перегукуються. Так, положення про професійну етику працівників поліції містяться у Конституції України, Законі України «Про Національну поліцію», «Кодексі честі працівника органів внутрішніх справ України», «Етичному кодексі працівника органів внутрішніх справ», «Правилах поведінки та професійної етики осіб рядового та начальницького складу ОВС України». За таких умов одночасного існування кількох чинних джерел етичної поведінки поліції України доречно базувати діяльність, передусім, відповідно до законодавчих актів, усвідомлювати і дотримуватись міжнародних засад поліцейської етики.

Особливу увагу підвищенню моральної складової частини в діяльності правоохоронних органів приділила Рада Європи. Обговорення цієї теми на міжнародному рівні зумовлено тим, що на основі етики вирішуються питання взаємозв'язку цілей, засобів і результатів роботи у будь-якій сфері суспільної безпеки, морального виправдання застосування засобів примусу у боротьбі із злочинністю, забезпечення прав і свобод людини з позиції моральних цінностей.

Гуманізм як моральний принцип є основоположним, він пронизує усі галузі права і визначає усі норми моралі. Сутність гуманізму полягає у визнанні людини найвищою цінністю, повазі до її гідності та розуму, світоглядною основою гуманізму є пріоритет прав і свобод людини над іншими цінностями. Гуманізм є підґрунтям усієї системи морально-правових відносин у сфері правоохоронної діяльності.

Зміст діяльності Національної поліції полягає у виконанні обов'язків з охорони публічної безпеки і порядку, боротьби зі злочинністю та попередження правопорушень, а також створенні умов для реалізації приватними особами своїх прав і законних інтересів [7].

Працівники поліції діють від імені держави, використовуючи владні повноваження в межах компетенції, що визначена законодавством України. Поліцейські при виконанні службових обов'язків із забезпечення публічної безпеки і порядку та боротьби зі злочинністю виступають представниками влади.

Всі дії працівників поліції мають ґрунтуватись на положеннях Конституції України, законів України та підзаконних актів, сприяти точному та неухильному їх виконанню, здійснюватися в межах і порядку, визначених законодавством. Водночас особливий характер завдань поліції та специфіка оперативної обстановки передбачає певну самостійність у виборі тих чи інших встановлених законодавством форм діяльності. Їх вибір проводиться з урахуванням конкретних життєвих обставин, зумовлюється ефективністю та доцільністю.

Таким чином, професійні обов'язки правоохоронців визначаються інтересами усього суспільства. У той же час особливі умови роботи змушують їх здійснювати низку дій, які не застосовуються у звичайних суспільних відносинах і пов'язані з необхідністю боротьби зі злочинністю.

Принцип справедливості є надзвичайно важливим у професійній моралі співробітника національної поліції. У загальному розумінні справедливість передбачає рівні права громадян перед законом, співвідношення між практичною діяльністю правоохоронців та їх службовим становищем, особистими заслугами та суспільним визнанням, правами і обов'язками. Величезна роль цього принципу полягає у запобіганні можливості злочинного збагачення, протекціонізму, незаслуженої привілейованості.

Особливого значення набуває усвідомлення співробітником Національної поліції службового обов'язку, яке включає правильну орієнтацію у визначенні конкретних моральних цінностей у разі здійснення тих чи інших дій.

Окреслені морально-етичні принципи є переломленням загальних моральних принципів у специфічній сфері правоохоронної діяльності. Перелік цих принципів не є вичерпним, він може змінюватися під впливом права, яке активно впливає на розвиток моралі. Своєю чергою, удосконалення моральних засад суспільства суттєво впливає на застосування та реалізацію правових норм, що регламентують діяльність правоохоронних органів.

Одним із принципів діяльності правоохоронних органів у Законі «Про Національну поліцію» проголошено принцип політичної нейтральності, що обумовлено необхідністю неупередженості поліцейських, належного і законного виконання ними своїх обов'язків при однаковому дотриманні прав усіх громадян.

До принципів діяльності Національної поліції, за Законом, належать відкритість і прозорість, які відображають різні аспекти доступності для суспільства інформації про організацію та діяльність поліції. Зміст цих принципів розкривається у публічній діяльності, постійному інформуванні органів публічної влади та громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку, забезпеченні доступу до наявної в неї публічної інформації та до нормативно-правових актів, що регулюють діяльність поліції. Відповідні підрозділи органів поліції мають консультувати споживачів послуг.

Поліція забезпечує доступ до публічної інформації з дотриманням вимог національного законодавства та практики Європейського суду з прав людини. Це означає нерозголошення відомостей, що стосуються особистого життя людини, принижують її честь і гідність, якщо виконання обов'язків не вимагає іншого. Зважаючи на конституційний принцип презумпції невинуватості, посадові особи органів поліції можуть називати особу винною у вчиненні злочину лише після оголошення про це у вирокі суду.

Діяльність поліції на засадах відкритості та прозорості означає, що всі дії поліції здійснюються публічно, поліцейські не вправі заборонити їх фото- чи відеофіксацію, прийняті акти, за винятком тих, які належать до категорії державної таємниці або службової інформації, можуть бути надані для ознайомлення громадськості. Окрім того, законодавчо визначається необхідність спільно з громадськістю підготовки та виконання спільних проєктів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання завдань поліції.

Кожен поліцейський має вчитися протягом усієї служби, від цього залежить його просування по службі, а навчальні заклади мають закласти в ньому здатність до саморозвитку, одержання нових знань шляхом самоосвіти. Крім того, нині за кордоном вважають, що зміст професійного-психологічного навчання поліцейських вимагає переоцінки, яке не можна зводити до фізичної підготовки, бойових прийомів та основ кримінально-правових дисциплін. Значної уваги потребує формування знань і навичок спілкування з різними верствами населення, опанування новітніх технологій, методик розкриття злочинів, аналізу криміногенних ситуацій тощо [8].

Громадський контроль за діяльністю органів виконавчої влади є загальноприйнятим фактором забезпечення законності та підвищення ефективності публічної влади. Саме громадський контроль є ключовим фактором впливу громадськості на спеціалізовану правоохоронну діяльність, якою є робота поліції.

Висновки. Вагомий компонент інформаційної культури сучасної людини становить комунікативна культура з використанням сучасних інформаційних технологій. Характерною ознакою інформаційного суспільства загалом є формування єдиного інформаційно-комунікаційного простору країни як частини світового інформаційного простору, повноправна участь України в процесах інформаційної й економічної інтеграції регіонів, країн і народів.

Список використаних джерел:

1. Бауман З. Индивидуализированное общество. М.: Логос, 2005. 390 с.
2. Єфімов В.В. Щодо окремих аспектів реформування органів внутрішніх справ. Реформування органів внутрішніх справ : проблеми та перспективи (вітчизняний і зарубіжний досвід): матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 28–29 березня 2014 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2014. С. 32–36.
3. Pavlenko S.O., Sevruck V.G., Kobko Ye.V. Training Police Officers in The Conditions of Reforming The System of Education of The Ministry of Internal Affairs of Ukraine in Accordance with European Standards. Наука і освіта. 2017. № 6. С. 142–150.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Національної поліції: Закон України від 10 листопада 2015 р. № 766-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/766-19>.

5. Чим відрізнятиметься нова поліція: головні факти. URL: <http://lviv.vgorode.ua/news/sobytyia/263243-chymvidrizniatymetsia-nova-politsiia-holovni-fakty>.

6. Сердюк І.В. Деякі питання інтеграції інформаційного законодавства в умовах глобального інформаційного суспільства. Публічне право. 2017. № 4. С. 200–207.

7. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за заг. ред. О.А. Банчука. К.: Москаленко О.М., 2013. 588 с.

8. Mohilevskyi L.V., Sevruk V.G., Pavlenko S.O. Psycho-Pedagogical Training of Operating Unit Workers of National Police of Ukraine. Наука і освіта. 2017. № 11. С. 120–132.

НАКОНЕЧНА А. М.,

асистент кафедри теорії та філософії
права

(Львівський національний університет
імені Івана Франка)

УДК 340.12

ЛЮДСЬКІ ПРАВОВІ ПОТРЕБИ: ПОНЯТТЯ, ОСНОВНІ КЛАСИФІКАЦІЇ, ЮРИДИЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАДОВОЛЕННЯ

Проаналізовано поняття та юридичний механізм задоволення правових потреб, а також продемонстровано їх основні класифікації. Такі потреби визначено як потреби людей в якісному позитивно-правовому регулюванні, а також у правовій допомозі. Висвітлено роль кожного з основних елементів механізму правового регулювання у задоволенні правових потреб людини.

Ключові слова: людська потреба у правосуб'єктності, потреба у суб'єктивних юридичних правах, потреба у юридичних джерелах права та юридичних фактах, потреба у правозастосувальних і правотлумачних актах.

Проанализированы понятия и юридический механизм удовлетворения правовых потребностей, а также продемонстрированы их основные классификации. Такие потребности определены как потребности людей в качественном позитивно-правовом регулировании, а также в правовой помощи. Отражена роль каждого из основных элементов механизма правового регулирования в удовлетворении правовых потребностей человека.

Ключевые слова: человеческая потребность в правосубъектности, потребность в субъективных юридических правах, потребность в юридических источниках права и юридических фактах, потребность в правоприменительная и правотлумачных актах.

There have been analyzed the concept and legal mechanism of satisfaction of legal needs, and also demonstrated their main classifications. Such needs have been defined as the needs of people in high-quality legal regulation, as well as in legal assistance. It has been highlighted the role (possibilities) of each of the main elements (means) of the mechanism of legal regulation in satisfaction of legal human needs.

Key words: human need for legal personality, the need for subjective legal rights, the need for legal sources of law and legal facts, the need for law enforcement and interpretative acts.

